

PRESSENS
FAGLIGE UTVALG

PFU-SAK NR. 089AB/16

KLAGER: A: Arne Søberg ved adv. Liv Randi Dobloug B: Den Norske
Frimurerorden ved adv. Liv Randi Dobloug

ADRESSE: Hamar

PUBLIKASJON: Hamar Arbeiderblad (nett og papir)

PUBLISERINGSDATO: 02.01.2016

STOFFOMRÅDE: Næringsliv

SJANGER: Nyhetsartikler (nett og papir)

SØKERSTIKKORD: Saklighet og omtanke, bilder i en annen sammenheng enn den
opprinnelige, aktsomhet ved bildebruk, feilaktige opplysninger
skal rettes og beklages

REGISTRERT: 29.03.2016

BEHANDLET I PFU: 24.05.2016

BEHANDLINGSTID: 55 dager

KLAGEGRUPPE: A: Privatperson (Advokatklage) B: Organisasjon (Advokatklage)

PFU-KONKLUSJON:

HENVISNING VVPL.:

OMTALE/ANONYM.:

MERKNADER:

SAMMENDRAG:

Hamar Arbeiderblad (HA) publiserte **lørdag 2. januar 2016** en artikkel på side 4 og 5 som handlet om striden rundt selskapet Norsk Kildevann AS. Tittelen var «**Fem rettssaker og et utvannet vennskap**» og ingressen:

«**NORSK KILDEVANN: Historien handler om en håndfull rettssaker, millioner som er borte og vennskap som ble vannet ut. Frimurerlosjen, en dyr båt og kronprinsparet inngår også.**»

Brødteksten startet slik:

«- Havik viste seg å være en myndig mann med kontaktnett og pondus. Jeg hadde lenge prøvd å bli med i Frimurerlosjen, uten å lykkes. Etter et møte med Havik i Elverum rakk jeg ikke engang å kjøre til Hamar før jeg var inne! Det sa Per K, Motrøen i retten. Motrøens beskrivelse av sin mangeårige forretningspartner - og forlover - kom under en rettssak i Elverum i slutten av november. Forloveren og eks-kompisen som Motrøen beskrev i så pene ordelag var Karl Kristian Havik fra Brumunddal. Motrøen brukte beskrivelsen for å forklare hvordan han som en erfaren forretningsmann kunne satse millionbeløp på et selskap som bokstavelig talt ikke ser ut til å holde vann. Det gjorde heller ikke vennskapet.»

[...]

«Saksøker Motrøen mener at Havik har «kuppet» selskapet med tvilsomme metoder. I retten ble det blant annet trukket fram at Havik besøkte Motrøen på hytta for å fortelle at han hadde kjøpt ny båt (Princess) til 12 millioner kroner. Ifølge Motrøen var dette for å «bevise» at Havik hadde penger. HA har kopi av et prosesskriv til Hedmarken tingrett der Havik trues med konkursbegjæring av båtselgeren. Likedan er det full splid om hvorvidt overføringen av aksjene i Norsk Kildevann til Havik-kontrollerte Norwegiske Kildevann Incs er gyldig. Dette selskapet har for øvrig kontor i USA – på en adresse som man på norsk ville ha omtalt som belastet. Kriminalitet tilknyttet slike selskap ble da også trukket fram i retten.»

Artikkelen for øvrig hadde mellomtitler som:

«Vann fra Folldal til verden»,
 «Vil ikke bli trukket inn»,
 «Vi hadde tro på selskapet»,
 «Ekteskap, seilbåt og millioner»,
 «Tilbake til starten ...»
 «Hvem sin skyld?»

Artikkelen var illustrert med flere bilder. På ett av bildene sto den omtalte Hans Kristian Havik sammen med en annen mann med navn Arne Søberg. Bildeteksten:

«SAKSØKTE: Hans Kristian Havik (til høyre) på et arkivbilde sammen med Arne Søberg, forretningsmann fra Hamar som også er høyt oppe i Frimurerlosjen.
 FOTO: ANETTE LØBERG»

Til høyre for dette bildet var det publisert en sideartikkel med tittelen «Hovedaktørene» og ingressen:

«Hovedpersonene bak Norsk Kildevann AS møtes oftest i retten. Tredjemann vil ikke ha noe med de to andre å gjøre.»

Artikkelen var også illustrert med et kart og en «boble/faktaboks» med tittel «Verdensvan(n)t» og følgende tekst:

«Med Karl Kristian Havik fra Brumunddal i spissen har norsk Kildevann reist verden rundt på jakt etter penger og kunder. Frimurerlosjen i Hamar spiller også en rolle – på linje med Folldal, Brumunddal, Kristianstad i Sverige, Midøsten, Paris, Oregon, Florida, Israel og India. Kronprinsparet og dyre båter inngår også.»

På kartet ble de ulike nevnte steder vist, også «Hamar: Frimurerlosjen» var plottet inn.

Samme dag ble en nettartikkel om samme sak publisert. Også denne artikkelen inneholdt bildet av Havik og Søberg. Det var samme bildetekst på nett som i papir. Tittel, ingress og brødtekst var også lik som i papirutgaven, men grafikk og «faktarunding» ikke var med i nettutgaven.

Tirsdag 19. januar 2016 publiserte Hamar Arbeiderblad en beklagelse øverst til venstre på side 5 i papirutgaven, under vignetten «HA BEKLAGER» og med tittelen «Feilpublisert bilde» sto det:

«*I et oppslag om striden rundt Norsk Kildevann er Arne Sjøberg avbildet sammen med en av sakens hovedpersoner, Hans Kristian Havik. Bildet er tatt i en helt annen sammenheng, og er ved en feil publisert i tilknytning til Kildevann-saken. *Hamar Arbeiderblad ønsker å presisere at Arne Sjøberg ikke har noe med Norsk Kildevann å gjøre, og beklager bildebruken»

KLAGEN:

Klager A er Arne Sjøberg. Han klager via advokat.

Det opplyses innledningsvis at Arne Sjøberg eier og driver Elmontasje i Hamar, som utfører alle typer elektriske installasjoner. Bedriften har 31 ansatte. Videre opplyses at Sjøberg har en rekke verv og roller i andre virksomheter og sammenhenger.

- Manglende grunnlag for å trekke Sjøberg inn i denne saken (VVP 4.1, 4.10 m.fl)

Det anføres at Sjøberg ble grunnløst omtalt i Hamar Arbeiderblads artikkel lørdag 2. januar 2016. Advokaten hevder at koblingen mellom Arne Sjøberg og Norske Kildevann AS og Hans Kristian Havik mangler et hvert redaksjonelt grunnlag.

Sjøberg er i artikkelen avbildet sammen med den artikkelen handler om Havik. Også i bildeteksten omtales Sjøberg. Advokaten skriver: «Det ble ikke opplyst i hvilken sammenheng bildet er tatt eller hvilken tilknytning, eller snarere mangel på tilknytning det er mellom Sjøberg og nyhetssaken.»

Advokaten hevder at «[F]or en alminnelig avisleser vil konklusjonen være at det fremsettes en beskyldning om at det foreligger en kobling mellom Haviks tvilsomme næringsforhold og Arne Sjøbergs forretningsforhold, medlemskap i Frimurerorden og/eller private forhold. Arne Sjøberg har ikke på noe tidspunkt eller på noen måte vært direkte eller indirekte involvert i de omtalte selskaper, verken som eier, rådgiver eller på annen måte [...] Til tross for dette velger Hamar Arbeiderblad i sin næringslivsreportasje å knytte forretningsmannen Arne Sjøberg, og et eventuelt medlemskap i frimurerlosjen, til en næringslivsaktør av veldig tvilssom karakter. Slik reportasjen er utformet, med bruk av bilder, overskrifter og brødtekst lages det en kobling mellom Hans Kristian Haviks heller kritikkverdige/ulovlige forretninger, selskaper og metoder og Arne Sjøberg og hans virksomhet; dette mangler ethvert grunnlag i virkeligheten.»

Videre: «Hamar Arbeiderblad har valgt å omtale Sjøberg som forretningsmann og frimurer i en sak verken han eller frimurerordenene er involvert, gjennom bruk av et gammelt bilde som er tatt i en annen sammenheng. Hamar Arbeiderblad synes ikke å ha foretatt noen vurdering med hensyn til (det manglende) grunnlaget for å trekke Arne Sjøberg inn i reportasjen. At man tidligere har hatt tillitsverv i samme båtforening, og eventuelt er i samme eller forskjellig losje i frimurerordenen, innebærer ikke at man skal akseptere å bli omtalt i sammenheng med andre frimureres virksomhet, eller at media har anledning til å konstruere en slik kobling. Det er svært vanskelig å forså hvorfor Hamar Arbeiderblad har valgt å bruke bilde av Sjøberg og knytte ham til den svært belastende saken.»

Klager skriver at det verken har betydelig eller allmenn interesse å omtale Søberg i denne artikkelen. Søbergs person og forretnings- og fritidsaktiviteter er saken fullstendig uvedkommende. Det opplyses at Søberg har mottatt en rekke henvendelser som stiller spørsmål ved dette, noe han opplever som ubehagelig.

Det gjøres gjeldende at billedbruken, tekstingen og koblingen til Arne Søberg utgjør et brudd på Vær Varsom-plakatens punkter: 4.1 (saklighet og omtanke i innhold og presentasjon) 4.3 (Fremhev ikke personlig og private forhold når det er saken uvedkommende) 4.7 (identifisering), 4.10 (bilder i en annen sammenheng enn den opprinnelige) og 4.12 (de samme aktsomhetskrav for bilder).

Klager viser også til en oppfølging av saken den 7. januar 2016 (artikkel vedlagt) der avgjørelsen fra tingretten 22. 12.2015 er omtalt (se også vedlagte dom): «Som det fremgår av avgjørelsen, er naturligvis ikke Søberg omtalt eller omhandlet på noen måte. Hadde avisen tatt kontakt med Søberg i forkant, ville det blitt avklart at han ikke innehadde noen roller i tilknytning til saken. Videre kunne Hamar Arbeiderblad med enkle grep bare benyttet deler av bildet, slik at Søberg ble utelatt.»

- For dårlig beklagelse og oppretting av feil (VVP punkt 4.13)

Den 14. januar 2016 rettet klager en klage mot Hamar Arbeiderblad (lik denne klagen til PFU). Søberg ba Hamar Arbeiderblad om å beklage og rette opp i feilen (se vedlegg). Det opplyses at «Hamar Arbeiderblad erkjente at billedbruken var uakseptabel og i strid med Vær Varsom-plakaten, og utformet en beklagelse som skulle trykkes med avisens «ordinære» skrift.» (Se vedlagte e-poster).

Det opplyses at beklagelsen ble trykken den 19. januar 2016 på side 5 (se innklaget artikkel nummer 2). Klager skriver at «beklagelsen var trykket øverst på siden, inn mot margin, i en «boks» med bakgrunnsfarge, med en skriftstørrelse som riktignok synes å være lik den er brukt i andre bokser i samme avis, men som allikevel er mindre enn skriftstørrelsen som benytte i ordinære artikler, og med «Feilpublisert bilde» som overskrift. Selve ordet «beklager» var også trykket i en farge som fremsto som neddempet ved siden av «HA» og andre stikker som fremsto med vesentlig mer tydelighet i rødt, langs dobbeltsidens øvre del. Arne Søberg opplevde ikke at beklagelsen fikk den nødvendige synlighet. Basert på de tilbakemeldingene han hadde mottatt, oppfattet han heller ikke at beklagelsen hadde blitt registrert av like mange lesere som den opprinnelig artikkelen» Det opplyses at dette også ble påpekt overfor Hamar Arbeiderblad, den 21. januar 2016.05.11 (vedlegg). Det har imidlertid ikke kommet noen reaksjon på dette fra Hamar Arbeiderblad.

Klager mener beklagelsen, ut i fra plassering, overskrift, utforming, skriftstørrelse samt valg av fager på skrift og bakgrunn, ikke i det hele tatt er egnet til å rette opp den feilen som ble begått ved den opprinnelige artikkelen.

Det anføres at formålet med VVP punkt 4.13 «er å avbøte skadevirkningene av den feilen som er gjort. For at dette formålet skal oppnås, gjøres det gjeldende at en beklagelse må trykkes på en måte som er noenlunde like øyenfallende som den opprinnelige artikkelen, hvilket må være førende for plassering, utforming og fargevalg osv. Det gjøres også gjeldene at «avisens ordinære skrift» (bilag 6) må kunne forventes å være en skriftstørrelse som benyttes i avisens artikler, ikke i små «bokser». Klager mener beklagelsen druknet mellom annet innhold på denne dobbeltsiden, og klager mener dette er et brudd på VVP punkt 4.13.

Beklagelsen er, slik klager ser det, ikke egnet til å rette opp den skade som Søberg er påført av feilaktig omtalen.

Klager B er Den Norske Frimurerorden som klager via advokat. Og Frimurerorden er omtalt i samme artikkel som klager A, og også her mener klager at omtalen er grunnløs.

«[K]oblingen mellom Den Norske Frimurerordenen og Norsk Kildevann AS og Hans Kristian Havik mangler ethvert redaksjonelt grunnlag. Det gjøres gjeldende at (billedbruken), tekstingen og koblingen til Den Norske Frimurerordenen og Arne Søberg, som er leder av den ene av ordenens to lokale St. Johannes- logoer, utgjør et brudd på PFUs regler i Vær Varsom-plakatens pkt 4.1 og 4.4, samt at manglende beklagelse av forholdet er i strid med pkt 4.13.

Det vises til de steder der «Frimurerlosjen» blir nevnt i artikkelen, og klager skriver at det i artikkelen ikke ble opplyst i hvilken «tilknytning, eller snarere mangel på tilknytning, det er mellom Den Norske Frimurerordens virksomhet og nyhetssaken».

Frimurerlosjen blir omtalt i brødteksten ved gjengivelse av Per K. Motrøens vitnemål i retten hvor han uttrykker et ønske om medlemskap i ordenen, og at han lykkes med dette etter et møte med Havik. Klager mener at det for den alminnelige avisleser så vil konklusjonen være at det fremsettes beskyldinger om at det foreligger en kobling mellom Haviks tvilsomme næringsforhold og hans medlemskap i Frimurerordenen. Det kan fremstå som Frimurerordenen har en rolle i forbindelse med selskapet, aktivitet knyttet til dette og saksøkte. Frimurerordenen mener at det gir inntrykk av at denne er en selvsending aktør i forbindelse med saken.

Det vises til at Frimurerordenen er en landsdekkende overbyggende organisasjon der virksomhet utøves i lokale loger «lokallag». Og at Motrøens og Haviks medlemskap i Frimurerordenene er like (lite) interessante for nyhetssaken som eventuelle opplysninger om at disse, eksempelvis gjennom lokale fotballklubber skulle være medlemmer av Norges Idrettsforbund. Den Norske Frimurerorden har ikke på noe tidspunkt vært aktiv i forbindelse med Norsk Kildevann, og det klager mener derfor at henvisningene og omtalen av organisasjonen utgjør et brudd på Vær Varsom-plakaten punkt 4.1 (saklighet og omtanke) og 4.4 (ikke dekning for titler, ingresser, bildetekster i stoffet).

Det reageres på at HA velger å knyttet Frimurerorden som sådan til en nærlingslivsaktør av veldig tvilsom karakter. Det anføres at slik reportasjen er utformet, så lages det en kobling mellom Havik kritikkverdige/ulovlige forretninger, selskaper og metoder og Frimurerordens virksomhet; dette mangler ethvert grunnlag i virkelighet. Også her vises det til videre oppfølging av saken og dommen i tingretten, at Frimurerordenen verken er omtalt eller omhandlet på noen måte. Hadde avisen tatt kontakt med Frimurerordenen i forkant, ville det blitt avklart at de ikke hadde noen roller eller tilknytning til saken.

Det vises også til at Den Norske Frimurerorden v/St. Johannes-logen St. Torfinn på Hamar rettet 29. januar 2016 en klage til Hamar Arbeiderblad, og ba om beklagelse og retting etc. Se vedlegg. Hamar Arbeiderblad har imidlertid ikke reagert, skriver klager.

«Hamar Arbeiderblad har valgt å omtale Frimurerordenen, sågar med eksplisitt påstand om at Frimurerlogen i Hamar spiller en rolle i saken, til tross for at Frimurerordenens

virksomhet, som sådan, ikke i det hele tatt har tilknytning til angjeldende nyhetssak. Hamar Arbeiderblad synes ikke å ha foretatt noen vurdering med hensyn til (det manglende) grunnlaget for å trekke Frimurerordenen inn i reportasjen. At personer er medlemmer i samme, landsomfattende organisasjoner, innebærer ikke at vedkommende organisasjon, på dette grunnlag alene, skal akseptere å bli omtalt i sammenheng med enkeltmedlemmers virksomhet på helt andre livsområder, eller at media har anledning til å konstruere en slik kobling.

Klager har vanskelig å forstå hvorfor HA knyttet Frimurerordenen til den svært belastende saken, og mener det verken har betydelig eller allmenn interesse å omtale Frimurerordenen i reportasjen, i det heletatt er Frimurerordene organisasjon og virksomhet i saken fullstendig uvedkommende. Det opplyses om reaksjoner, og at klager opplever det som ubehagelig. At HA verken har rettet eller beklaget – eller svart i det hele tatt, er også et brudd på VVP punkt 4.13, slik klager ser det.

FORSØK PÅ MINNELIG LØSNING:

Partene har vært i kontakt med sikte på å løse saken i minnelighet, uten at dette har ført fram.

TILSVARSRUNDEN:

Hamar Arbeiderblad (HA) avviser begge klagerne.

Til klager A skriver avisens redaktør:

«Jeg er helt enig i at bruken av arkivbildet er uheldig og i strid med god presseskikk. Bildet kan gi et inntrykk av at Søberg er involvert i saken. Som det framgår av reportasjen er Søberg overhodet ikke nevnt. Vi gjennomgikk saken mandag 18. januar, og publiserte en beklagelse påfølgende dag, tirsdag 19.januar (vedlagt). Rettelsen er tydelig utstyrt med tittelen «HA Beklager», og følger for øvrig det jeg betrakter som normer for en slik rettelse.»

«Advokat Dobloug har etter at rettelsen ble publisert klaget på skriftstørrelsen, som er en ordinær skriftstørrelse innenfor Hamar Arbeiderblads typografi. Jeg kan vanskelig se at det finnes grunnlag for en slik klage, tatt i betraktning rettelsens innhold.»

Redaktøren reagerer også på klagens «dokumentproduksjon for en såpass liten sak, nemlig typografien på rettelsen».

Fordi avisen har umiddelbart rettet og beklaget feilen, så mener redaktøren at det ikke er grunnlag for fellelse.

Til klager B skriver HAs redaktør at denne tosiders fortellende nyhetsreportasjen er en oppsummering av flere rettssaker som omhandlet Norsk Kildevann. «Frimurerlosjen nevnes, sammen med kronprinsparet, en båt, Folldal, Brumunddal, Kristianstad, Midtøsten, i tillegg til en lang rekke andre steder. Det er åpenbart for leseren at akkurat som verken ordføreren i Brumunddal eller Kristianstad dermed er innblandet i kriminell virksomhet, er heller ikke Frimurerlosjen det.» Det vises også til at tittelen på reportasjen gir «en tydelig indikasjon på

at leseren her presenteres for en historie, som handler om flere rettsaker og et vennskap som ble ødelagt».

Frimurerlosjen omtales ett sted i saken: «I inngangen til brødteksten forteller en av de impliserte om hvordan hans mangeårige forretningspartner Hans Kristian Havik som er en av partene i saken, skaffet ham medlemskap i Frimurerlosjen raskt, og dermed viste at han hadde et kontaktnett. Dette utsagnet er hentet direkte fra rettsbehandlingen». Redaktøren mener klagers advokat leser inn opplysninger som ikke finnes noe sted i teksten. «Ikke på noe sted i den innklagede saken omtales Frimurerordenen som organisasjon som en part i striden rundt Norsk Kildevann eller annen kriminalitet, slik Dobloug leser seg til.»

Det opplyses at Hamar Arbeiderblad i forsøk på minnelig ordning har tilbudt en presisering av at Frimurerlosjen ikke har noen selvstendig rolle (ikke er en part i den omtalte rettsaken) i den konkrete rettslige striden. HA mener også dette fremgår av den innklagede reportasjen. HA viser til korrespondanse med klager, blant annet var det viktig for HA å påpeke at avisens tilbud var en presisering, og ikke en rettelse. «Hamar Arbeiderblad kan ikke se at det foreligger noe brudd på god presseskikk, og kan derfor i denne saken ikke publisere noen beklagelse.» Klager ønsket en rettelse og beklagelse. (Se vedlagte e-poster)

Klager A mener HA forsøker å bagatellisere virkningen av saken, men saken er, slik klager ser det, ikke «liten»: «Saken er bokstavelig talt, over to helsider, og er av et slikt innhold at den kobler klager til forretningsvirksomhet av meget tvilsom karakter. Det er avisens etterfølgende beklagelse som er for liten, og dette medfører at saken vedvarer å være stor»

Klager hadde forventet at beklagelsen skulle trykkes med samme størrelse som brødteksten i den opprinnelige artikkelen. I tillegg reageres det også på plassering, fargevalg etc. Klager mener beklagelsen er unnselig og lar seg lett overse av en alminnelig leser.

HAs argument om at saken er «liten» er ikke i tråd med de erfaringer Søberg har gjort i etterkant, og klager fastholder at beklagelsen ikke var egnet til å fylle formålet med VVP punkt 4.13. Saken er ikke tilfredsstillende beklaget og skaden er ikke rettet opp, og dette – skriver klager – medfører grunnlag for klagebehandling av hele den opprinnelige artikkelen.

Klager B mener også at HA her forsøker å bagatellisere saken. Det anføres at Frimurerlosjen ikke bare er omtalt i brødteksten (vedrørende enkeltpersoner medlemskap i Frimurerordenen), men også i ingress og i tekstboksen (tekstrundingen), der det bla hevdes at «Frimurerlosjen» både «inngår» og «spiller en rolle».

For den alminnelige leser, mener klager, at dette gir inntrykk av at ordenen som sådan spiller en rolle i denne sak, utover det den omtalte enkeltepisoden om enkeltpersoner opptak som medlemmer i ordenen gir dekning for.

Hamar Arbeiderblad hadde ingen ytterligere kommentarer verken til klager A eller klager B.